

Preek Johannes 20, 19-23 190609 Pinksteren
Jessa van der Vaart

Pinksteren, dat is het levensteken van iemand die pijnlijk gemist wordt in deze wereld. Iemand die aanwezig schijnt te zijn... door zijn afwezigheid. Dat is een eigenaardig gegeven – dat je de waarde van iemands aanwezigheid pas ten volle beseft als die persoon afwezig is. Er zijn hier velen die dat weten... dat een lege plaats pas duidelijk maakt wat de ander voor ons betekend heeft. Zo wordt het ons verteld in de passages uit Handelingen en het evangelie naar Johannes. Hoe de leerlingen ergens in Jeruzalem in een bovenzaal zitten met een lege plaats in hun midden. Ze snakken naar een levensteken van die afwezige. De mens die hen met zijn aanwezigheid zo geraakt had. Toen hij zomaar op een ochtend lang het vissersscheepje van Simon gekomen was terwijl hij bezig was de netten te spoelen. Die ontmoeting had Simons hele bestaan omver geworpen. En niet alleen dat van hem. Al Jezus' volgelingen braken met alles. Ze begonnen aan een nieuw leven. Een leven dat door zijn tegenwoordigheid ineens vol mogelijkheden was. Alsof hij hen een nieuw soort bewegingsvrijheid schonk. Vrij van machten, van wat je zo neerdrukt, van wat je zo bezet en vasthoudt. Hij liet ze dromen dromen, zoals de profeet Joel zegt. En gezichten zien. Ja het kan anders. Het is mogelijk, een leven van barmhartigheid, solidariteit, gerechtigheid.

Maar toen stokte het. Het moest wel op een botsing, op een kruisiging uitlopen. Zulk leven kan niet worden geduld in een wereld die bepaald wordt door machtsspelletjes, belangenstrijd, een dictatoriaal bewind. Het zou een totale revolutie in alle verhoudingen betekenen. Een radicale omkeer van de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Dat past niet in de bestaande orde. Er kwam een droevig einde aan die beweging en de leerlingen sluiten zich op in dat huis, in die bovenzaal in Jeruzalem.

Maar dan wordt het Pasen. En nee, ik heb mij niet vergist in de feestdagen. Het moet namelijk op het pinksterfeest juist ook gaan over Pasen. Wij zijn dat als twee aparte feesten gaan zien, door de zeven weken die er in het liturgisch jaar tussen zitten, maar in wezen horen ze bij elkaar. Pinksteren is de voltooiing van Pasen.

We zien het in de passage uit het Johannesevangelie dat vandaag ook op het leesrooster staat. Want bij Johannes vallen Pasen en Pinksteren op een dag. Op die eerste dag, de dag dat de vrouwen een leeg graf aantreffen, zoekt de Opgestane zijn leerlingen op. Hij weet ze te vinden, zelfs als ze zich verschansen achter gesloten deuren. Plotseling staat hij in hun midden, als een levensteken en zegt: 'Gelijk de Vader mij gezonden heeft, zo ook jullie! Gelijk ik, ook jullie...'

En dan blaast hij op hen. Hij schenkt hen zijn adem. Zoals God dat doet in Genesis 2. Eerst boetseert hij een mensje uit rode aarde. Hij kneedt en vormt het totdat het daar ligt in de holte van zijn hand. Een mens naar zijn beeld en gelijkenis. Dan blaast God adem in zijn neusgaten. Zijn adem! En zo wordt Adam een levende ziel. Een prachtige uitdrukking. Een levende ziel – temidden van alle dode zielen in deze wereld.

Zo doet ook de Opgestane, de tweede Adam. Hij blaast op zijn leerlingen en zegt: 'Ontvang de Heilige Geest!' Dat is zijn levensteken. Dat is wat Pinksteren ons vertelt. Dat hij iets van zijn geest, iets van zichzelf geeft aan zijn leerlingen. Het blijft dus niet bij hem, die opstandingsgeest, hij draagt het over! Als voltooiing van wat in heel zijn leven gaande was.

Dat was immers nooit een 'eigen', autonoom, solistisch leven. Van begin af aan was het een leven dat hij met anderen wenste te delen. We vieren het met Kerstmis – dat hij deelt in het menszijn. We gedenken het op Goede Vrijdag – dat hij deelt in de dood. En met Pinksteren delen wij in zijn Opstanding. Dat maakt dit feest – dat over het algemeen als vaag en ongrijpbaar gezien wordt – als het meest concrete van alle feesten. 'Ik zal mijn geest uitstorten op alle vlees', zegt God bij monde van de profeet Joel. 'Het zat op ieder van hen', hoorden we in het boek Handelingen.

Dat betekent dat Jezus Messias niet alleen tegenwoordig is voor de mensen, maar ook *door* de mensen. Het betekent dat zijn leerlingen nu aan de beurt zijn. Zij gaan niet meer achter hun leermeester aan, maar krijgen het zelf in handen – iets van zijn geest zodat ze zelf kunnen handelen. Zij zullen op een andere manier met hun leermeester leven. Niet met zijn lijflijke aanwezigheid, maar met zijn geest, met wat hij gezegd heeft en waartoe hij ze oproept. En wat is het dan? Wat is het dat hij aan hen overdraagt? Welke geest, welk vermogen, welke kracht?? We horen het in die passage uit het evangelie naar Johannes. *'Van wie je de zonden vergeeft, die zijn ze vergeven. Van wie je ze behoudt, ze blijven behouden...'*

Wat een wonderlijk zinnetje in de context van dit feest. Dat zware woord 'zonde'. Dat eeuwenlang christenen in de mond bestorven lag. Waar mensen mee om de oren geslagen zijn in machtsverhoudingen. Een bron van onbegrip en irritatie. Begrijpelijk, maar ook jammer, omdat het in wezen zo'n fundamenteel woord is dat hoort bij het menszijn.

Wat zonde is kun je het beste uitleggen aan de manier waarop het heel eenvoudig in ons taalgebruik fungeert. In die uitroep 'oh wat zonde!' als er iets kapot gaat. Een mooie vaas bijvoorbeeld, waar je net bloemen in wilde zetten. Die mist zijn doel, kan niet meer doen waartoe hij bestemd is. Zoiets geldt ook voor mensen – dat ze hun doel missen.

De theoloog Karl Barth definieerde het begrip zonde met drie woorden: hoogmoed, traagheid en leugen. Het is zonde als je boven de menselijke maat wilt uitstijgen en alsmaar bezig bent met hoger en meer en beter dan anderen. Het is zonde als je steeds maar onder de maat blijft, je verbergt en niet laat zien aan de wereld - wie je bent, wat je kunt. Het is zonde als je in een leugen leeft, verstrikt raakt in een verhaal dat niet het jouwe is en niet waarachtig jezelf bent. Zonde, want je bent goed zoals je bent. Wie je ook bent, hoe je ook bent, wat je ook kunt. Je bent geliefd.

Maar we leven niet uit- en in die liefde en berokkenen onszelf en anderen schade. We doen onszelf en anderen pijn, maken slachtoffers. Dat bezet ons elke dag. En we behouden allemaal onze zonden, die van onszelf en die van anderen. We houden ze vast. Dat levert een verschrikkelijk soort eenzaamheid op. Soms komt het er alleen uit in de wachtkamer van de psychiater, waar het ook letterlijk binnenskamers blijft.

Maar stelt u zich nu eens voor dat er een is die die geslotenheid doorbreekt. Die die gesloten ruimte binnenkomt en zegt: ik ben jouw deelgenoot. Jouw hoogmoed is mijn hoogmoed. Jouw traagheid is mijn traagheid. Jouw leugen is mijn leugen. Jouw verlorenheid is mijn verlorenheid. Je bent bevrijd. Begin opnieuw. *Vrede zij u! Gelijk de Vader mij gezonden heeft, zend ik ook jou. Van wie je de zonden vergeeft, van hen zijn ze vergeven...*

Ongelooflijk. Hoe radicaal! Dat de Opgestane zijn leerlingen zo iets wezenlijks schenkt. Een vermogen, een mogelijkheid om een ander mens te bevrijden van wat hem neerdrukt, bezet en belast. Van wat hem verhindert werkelijk mens te zijn. Hoe kan dat? Ja, ik weet natuurlijk ook wel dat het niet altijd kan. Omdat het iets is dat zich voltrekt in de dynamiek tussen mij en de ander. Geen abstracte theorie, geen stoplap, maar iets relationeels. En sommige dingen zijn en blijven onvergeeflijk.

En tegelijk is het woord 'vergeving' zo cruciaal. Het zegt ons dat we op een heel andere manier met elkaar kunnen omgaan. Op zo'n manier dat een diepe menselijke nood tot oplossing komt. De nood waarin wij met elkaar tot op een bepaalde hoogte leven. Tot een bepaalde grens waar we tegen elkaar zeggen: nee, houd het maar, je zonden, je eenzaamheid, je vervreemding, je verlorenheid. En ik houd het ook zelf, al mijn missers, mijn onvermogen en gebrokenheid. Niemand komt er aan, want wie heeft het recht daaraan te raken? Waar bemoeit die ander zich mee. En dan stukt het. Dan kan het zo misgaan in menselijke verhoudingen. Dan staat de vervreemding voor de deur. De afzondering die leidt tot concurrentie, belangenstrijd, machtsspelletjes, geheimen, eenzaamheid.

Maar Jezus zei het eerder al in het Johannesevangelie. 'Als de geest komt zal hij ons overtuigen van zonde en gerechtigheid.' Daar kunnen we dus niet omheen. Die geest zal blijvend onrust scheppen in de bestaande orde. Zal ons blijvend te binnenbrengen dat de wereld niet aan die vaste, rigide, onmenselijke orde en die vervreemding is prijsgegeven. *'Het zal zijn in die laatste dagen, dat Ik zal uitstorten van mijn Geest op alle vlees; en uw zonen en dochters zullen profeteren, en uw jongelingen zullen gezichten zien, en uw ouden zullen dromen dromen; ja zelfs mijn knechten en mijn dienstmaagden.'* Er zal gerechtigheid zijn voor allen.

De leerlingen krijgen daar hun rol in te spelen En wij met hen. *'Gelijk de Vader mij gezonden heeft, zend ik ook jullie... Van wie jullie de zonden vergeeft, van hen zijn ze vergeven'*. In die geest, met die woorden worden wij op deze Pinkstermorgen met een ambt bekleedt. Met het priesterschap van alle gelovigen, zoals Luther dat zo treffend verwoordde. Het wordt ons omgelegd als een mantel, ja een mantel van liefde. Als iets dat meer is dan wijzelf, groter dan wijzelf, meer dan wij kunnen. Omdat het begint bij die ene die ons liefheeft zoals we zijn. Wie dan ook, waar dan ook, hoe dan ook. Vanuit die liefde kan het gebeuren dat je jezelf bevrijd weet en een ander bevrijdt. Zodat het weg is. Ja, het gebeurt ook duizend keer niet, maar soms gebeurt het wel. Dat die ene op u en mij blaast en zegt: wees in deze doodswereld een levende ziel! Een mens waar een uitstraling van uitgaat zodat een ander weet: de zonden zijn vergeven.